

Receive Date:
21/01/2020

Accept Date:
17/07/2020

**Research
Article**

Vol.17, No. 2, Serial 32

Autumn & Winter
2020-2021

Designing and validating the curriculum model of media literacy education in the primary course

DOI: <https://dx.doi.org/10.22070/tlr.2021.10455.0>

Saeid ansari¹, Farhad seraji^{2*}, Mohammad Reza Yousefzadeh³

1. *Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Bu Ali Sina University, Hamedan, Iran*
2. *Preofessor, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Humanitie, Bu Ali Sina University, Hamedan, Iran. (Correspondent Author)*
3. *Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Bu Ali Sina University, Hamedan, Iran*

Abstract

Introduction: Given the rapid advances in digital technologies and the simultaneous increase in the use of new media among children, it can be said that the methods of acquiring knowledge are much different from what previous generations experienced. In this age, the importance and effectiveness of the media in relation to the teacher and the educational system are undeniable. Considering the understanding of this necessity based on the extent of the dimensions and the impact of different media on children and adolescents, the present study was conducted with the aim of designing and validating the model of media literacy education course for elementary school.

Method: The research approach is a mixed type (qualitative and quantitative). The synthesis method has been used to compile the model. It has been surveyed by 20 experts to validate it. To conduct research synthesis, 422 cases of research conducted in the period 2012 to 2020 in the field of media literacy curriculum were identified with specific keywords in domestic scientific databases. Among these studies, after several screening stages, based on the study title, abstract and content of the research, 16 study units were eligible to enter the research, respectively. The selected study units were analyzed by content analysis and categorized. The CVR coefficient was used to validate them.

Results: The findings showed that the objectives of the media literacy curriculum should be based on maintaining and strengthening the socio-political system as well as the Iranian-Islamic lifestyle while paying attention to the indicators of media literacy; In compiling content, one should pay attention to media communication concepts and components of critical thinking, critical and cognitive media literacy theories; Also, in teaching-learning methods, it is necessary to use active methods according to the characteristics of the central student and the facilitating role of the teacher based on dialogue and research community; In evaluation methods, it is necessary to use a variety of tests, with emphasis on parenting and metacognitive self-evaluation.

Discussion and Conclusion: The results led to the identification of the characteristics of media literacy curriculum elements as a pattern in which, instead of adapting to a linear and predetermined pattern, emphasis is placed on exploring, sharing, and metacognitively evaluating students' media experiences. The model can be used by primary school teachers and curriculum planners according to the aggregation of the findings of previous research as well as the validation of the extracted features by experts in the field of media literacy education.

Keywords: Media literacy education, Curriculum model, Primary course, Media literacy model.

*Email: fseraji@gmail.com

طراحی و اعتبار سنجی الگوی برنامه درسی آموزش سواد

رسانه‌های دوره‌ی ابتدایی

DOI: <https://dx.doi.org/10.22070/tlr.2021.10455.0>

سعید انصاری^۱، فرهاد سراجی^{۲*}، محمدرضا یوسف‌زاده^۳

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
۲. استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (نویسنده مسئول)
۳. استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

چکیده

مقدمه: با توجه به پیشرفت‌های سریع در فناوری‌های دیجیتال و افزایش هم‌زمان استفاده از رسانه‌های جدید در بین کودکان، می‌توان گفت شیوه‌های کسب دانش بسیار متفاوت‌تر از چیزی است که نسل‌های گذشته تجربه می‌کردند. در این عصر، اهمیت و اثرگذاری نقش رسانه‌ها در مقابل معلم و نظام آموزشی غیرقابل انکار است. با توجه به درک این ضرورت مبنی بر گسترده‌گی ابعاد و تأثیرگذاری رسانه‌های مختلف بر کودکان و نوجوانان، پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتبار سنجی الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی انجام شده است.

روش: رویکرد پژوهش از نوع ترکیبی (کیفی و کمی) است که برای تدوین الگو از روش سنتز پژوهی استفاده شده و سپس برای اعتبار سنجی آن از ۲۰ صاحب‌نظر، نظر سنجی شده است. برای انجام سنتز پژوهی، ۴۲۲ مورد پژوهش انجام شده در بازه‌ی زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ در حوزه‌ی برنامه درسی سواد رسانه‌ای، با کلیدواژه‌های مشخص در پایگاه‌های علمی داخلی شناسایی شد. از میان این پژوهش‌ها پس از چندین مرحله غربالگری به ترتیب بر اساس بررسی عنوان، چکیده و محتوای پژوهش، ۱۶ واحد مطالعاتی شایسته‌ی ورود به پژوهش شدند. واحدهای مطالعاتی انتخاب شده، با استفاده از روش تحلیل محتوا، واکاوی محتوایی و دسته‌بندی شدند که برای اعتبار سنجی آن‌ها از ضریب CVR استفاده شد.

نتایج: یافته‌ها نشان داد که اهداف برنامه درسی سواد رسانه‌ای باید ضمن توجه به شاخص‌های سواد رسانه‌ای، بر مبنای حفظ و تقویت نظام سیاسی-اجتماعی و همچنین سبک زندگی ایرانی-اسلامی باشد؛ در تدوین محتوا باید بر مفاهیم ارتباطی رسانه و مؤلفه‌های تفکر انتقادی، نظریه‌های سواد رسانه‌ای انتقادی و شناختی توجه کرد؛ همین‌طور در روش‌های یاددهی-یادگیری لازم است با توجه به ویژگی دانش‌آموز محوری و نقش تسهیل‌کنندگی معلم مبتنی بر گفت‌وگو و اجتماع پژوهشی، از روش‌های فعال استفاده کرد؛ در شیوه‌های ارزشیابی نیز بهره‌گیری از انواع آزمون‌ها، با تأکید بر والدسنجی و خودارزیابی فراشناختی لازم است.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج یافته‌ها منجر به شناسایی ویژگی‌های عناصر برنامه درسی سواد رسانه‌ای به صورت یک الگو گردید که در آن به جای تطابق با یک الگوی خطی و از پیش تعیین شده، بر کندوکاو، اشتراک‌گذاری و ارزشیابی فراشناختی تجربیات رسانه‌ای دانش‌آموزان تأکید می‌گردد. الگویی که با توجه به تجمع یافته‌های پژوهش‌های پیشین و همچنین تأیید اعتبار ویژگی‌های استخراج شده از نظر متخصصان حوزه‌ی آموزش سواد رسانه‌ای، می‌تواند مورد استفاده‌ی معلمان و برنامه‌ریزان درسی دوره‌ی ابتدایی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش سواد رسانه‌ای، الگوی برنامه درسی، دوره‌ی ابتدایی، الگوی سواد رسانه‌ای.

*Email fseraji@gmail.com

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه دکتری با عنوان «ارائه‌ی الگوی آموزش سواد رسانه‌ای با تأکید بر فیک در دوره‌ی دوم ابتدایی» می‌باشد که در دانشگاه بوعلی سینا همدان انجام شده است.

نشریه علمی

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

دوره ۱۷، شماره ۲، پیاپی ۳۲
پائیز و زمستان ۹۹
صص: ۶۱-۷۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۲۷

مقاله پژوهشی

Journal of

Training & Learning Researches

Vol.17, No. 2, Serial 32

Autumn & Winter
2020

pp.: 61-72

مقدمه

افزایش روزافزون تغییرات و دگرگونی‌ها و نیاز به تربیت و آماده‌سازی کودکان برای زندگی در جامعه‌ی در حال رشد از یک سو و تعدد دیدگاه‌ها در مورد نقشی که رسانه‌ها در عصر حاضر ایفا می‌کنند از سوی دیگر، بیش‌ازپیش متصدیان نظام‌های آموزشی را متوجه ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای کرده است. در واقع در عصر حاضر، جهان به مرحله‌ی جدیدی گام نهاده که در آن رسانه‌ها، ضمن گام برداشتن در مسیر تکامل و تنوع، نقش معلم را که یکی از عناصر برنامه درسی است، به خود اختصاص داده‌اند [۱]. رسانه‌ها با به کارگیری حواس و به تعبیری تحریک کانال‌های ورود اطلاعات، موجب ذخیره طولانی‌تر اطلاعات در ذهن متعلمان می‌شوند [۲]. در این میان کودکان به جهت دانش و تجربه کم و همچنین مخاطب خاص رسانه‌ای بودن صرفاً جذابیت‌های سمعی-بصری را ملاک اقبال یا عدم اقبال به تولیدات رسانه‌ای قرار می‌دهند؛ از این روی، از دیگر مخاطبان آسیب‌پذیرتر هستند و طرز فکر و اعتقادات آن‌ها می‌تواند تحت تأثیر رسانه‌ها شکل پیدا کند [۳]. در واقع دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی در عصر حاضر به واسطه استفاده از تلفن همراه، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، تحت تأثیر انواع پیام‌های رسانه‌ای قرار می‌گیرند که در جامعه‌پذیر کردن آن‌ها نقش قابل توجهی دارد؛ به طوری که می‌توان گفت رسانه‌ها در بیشتر اوقات جایگاه هم‌سالان، معلمان و حتی خانواده‌ها را در پرورش کودکان کم‌رنگ کرده‌اند [۴] و اگر فرصت آموزش سال‌های کودکی را به این بهانه که هنوز برای آغاز آن زود است، از دست بدهیم، عادات دانش‌آموزان در سنین بالاتر تثبیت یافته و اصلاح آن امری دشوار خواهد بود [۵].

علاوه بر این کودکان امروز برای بهره‌گیری از اطلاعات، حضور با نشاط در جهان ارتباطات و تعامل پویا با رسانه‌های جدید، نیازمند برخورداری از مهارت‌های ویژه‌ای هستند [۶]؛ مهارت‌هایی که ضمن ارزش قائل شدن به رشد متقابل و کشف ایده‌های بدیع و بهره‌گیری از تخیل و انواع تفکر مراقبتی، انتقادی و خلاقانه، در پی ارتقای خود رهبری دانش‌آموزان است [۷]. به همین جهت بر این موضوع تأکید می‌گردد که آموزش سواد رسانه‌ای که همه دغدغه‌اش واداشتن کودکان به تأمل و تفکر در خود و امور و رسانه‌های اطراف خود است؛ به زندگی ایشان عمق و غنا می‌بخشد و می‌تواند بسیاری از مشکلات جامعه را از همان دوران کودکی

برطرف کند. آموزشی که نه تنها بر غنای تعاملات رسانه‌ای آن‌ها می‌افزاید؛ بلکه ظرفیت کودکان را برای روبرو شدن با پیام‌ها، خیال‌پردازی، تصویر آینده‌های ممکن و انسجام اجتماعی نیز افزایش می‌دهد؛ به طوری که آن‌ها پیام‌های رسانه‌ای را فعالانه پردازش خواهند کرد تا درباره‌ی اینکه چه چیزی واقعی است، چه چیزی درست یا غلط است، و چه چیزی رضایت‌بخش است، تصمیم‌گیری کنند.

با توجه به اهمیت این موضوع، ضرورت کاوش در چارچوب‌های محتوایی و نظری آن احساس می‌شود. یکی از نظریه‌هایی که در این زمینه مورد استقبال بسیاری از پژوهشگران داخلی قرار گرفته است مربوط به سواد رسانه‌ای انتقادی است. در این چهارچوب، سواد رسانه‌ای را می‌توان به فیلتری دآوری کننده تشبیه نمود؛ به این معنا که جهان متراکم از پیام است، باید این پیام‌ها از لایه‌های فیلتر سواد رسانه‌ای عبور کنند تا شکل موجه و معنادار به خود گیرد [۸]. در این مدل، سواد رسانه‌ای یک مهارت کلی است که سه لایه پیوستاری استفاده یا برنامه‌ریزی شخصی، توجه به ویژگی‌های پیام دهنده و جنبه‌های نامحسوس تر رسانه و تماشای انتقادی رسانه‌ها را شامل می‌شود که منجر به توانمندسازی سواد رسانه‌ای می‌گردد [۹].

نظریه‌ی شناختی سواد رسانه‌ای، دیگر نظریه‌ای است که ضمن تمرکز بر ویژگی‌های اصلی رویارویی با رسانه، چگونگی پالایش پیام‌ها توسط افراد و ساخت معنی از آن پیام‌ها را تشریح می‌کند. این نظریه الگویی چندعاملی است و ساختارهای دانش^۱، منبع شخصی^۲، وظایف پردازش اطلاعات^۳ و مهارت‌ها و توانایی‌های عامل‌های آن هستند که در ارتباطی فضایی و حلزونی (نه سطحی) وظایف مربوط به جریان پردازش اطلاعات (پالایش، معنایابی و معناسازی) را انجام می‌دهند [۱۰].

همچنین با توجه به پیشرفت رسانه‌های جدید ارتباطی در تکمیل مباحث سواد رسانه‌ای، می‌توان به مدل سواد رسانه‌ای جدید اشاره کرد که با تمرکز بر ویژگی‌های تکنیکی و اجتماعی-فرهنگی رسانه‌های نوین، چارچوب سواد رسانه‌ای توسعه پیدا کرد؛ به نحوی که با تأکید بر توازن یافتن قدرت تولیدکنندگان رسانه‌ای و مصرف‌کنندگان محتوا و همچنین ایجاد فرهنگ هم‌گرایی حاصل از نبود مرز میان فرستنده و گیرنده اطلاعات در رسانه‌های جدید، شامل دو پیوستار

3. Message-processing tasks
4. Competencies and skills

1. Knowledge structures
2. Personal locus

انتظار است [۱۷].

از سوی دیگر، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس ایران به دلایلی از جمله عدم توجه کافی به سواد رسانه‌ای در محتوای برنامه درسی، سواد رسانه‌ای پایین معلمان و والدین، کمبود امکانات، بی‌توجهی به شرایط بومی و استفاده از روش‌های تدریس غیرفعال با مشکلات مختلفی مواجه بوده است [۱۵]. در این راستا، پژوهش‌های متعددی به دنبال یافتن روش‌های آموزشی مؤثر در سواد رسانه‌ای در ایران بوده‌اند [۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱].

با مروری بر پژوهش‌های انجام شده در ذیل این مفهوم، مشخص می‌گردد که این مطالعات یا عمدتاً به تبیین اهمیت و ضرورت آن پرداخته‌اند [۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵] یا با رویکردی کاربردی، اثرگذاری آن را بر آگاهی و مهارت‌های تفکر مورد بررسی قرار داده‌اند [۱۹، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰] و یا اینکه به تبیین چگونگی آن با بهره‌گیری از روش‌هایی چون مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و اسنادی [۱۸، ۲۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳]، پدیدارشناسی [۳۴]، تحلیل مضمون اسناد پژوهشی [۳۵، ۳۶] یا مصاحبه با کارشناسان و متخصصان حوزه‌ی ارتباطات [۱۴، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰] و نظریه داده بنیاد [۴۱] اقدام نموده‌اند. مطالعه‌ی عمیق و دقیق منابع مذکور نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی ارائه‌شده در این حوزه دچار مشکل اساسی‌اند؛ به‌طوری‌که نتوانسته‌اند چهار عنصر اصلی برنامه درسی را برای رسانه به معنای عام و کلی در همه‌ی سطوح و شاخص‌های مورد تأکید در سواد رسانه‌ای ارتقاء دهند و هریک از آن‌ها بر توسعه‌ی بعدی از ابعاد سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان تأکید داشته‌اند. لذا خلاء طراحی الگویی مؤثر در قالب برنامه درسی قابل اجرا مبتنی بر چارچوب‌های نظری و محتوایی آن در نظام آموزشی ایران، کاملاً محسوس است؛ از این روی پژوهش حاضر با در نظر داشتن این نکته که آموزش سواد رسانه‌ای، در فضای فرهنگی-اجتماعی خاص ایران اقتضات خاص خود را می‌طلبد، در پی آن است تا بر اساس نتایج پژوهش‌های انجام شده در ایران به این سؤال پاسخ دهد که برنامه درسی سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی ایران چگونه است.

سؤال‌های پژوهش

۱. الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره ابتدایی دارای چه ویژگی‌هایی است؟
۲. آیا الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره ابتدایی از اعتبار مناسبی برخوردار است؟

می‌باشد: یک پیوستار از سواد مصرفی^۱ تا سواد تولید-مصرفی^۲ را در برمی‌گیرد و پیوستار دیگر از سواد کارکردی^۳ تا سواد انتقادی^۴ امتداد دارد. بر اساس این مدل، سواد رسانه‌ای در چهار سطح (مصرف کارکردی، مصرف انتقادی، تولید-مصرف کارکردی و تولید-مصرف انتقادی) و ده شاخص (فهم پیام، مهارت استفاده، مهارت تولید پیام، طراحی و تولید، انتشار، تحلیل، ترکیب، ارزشیابی، خلق و مشارکت) دقیق بنا شده است [۱۱]؛ به‌طوری‌که هر یادگیرنده برای کسب سواد رسانه‌ای باید از مصرف کارکردی شروع و سپس به سمت تولید-مصرف کارکردی یا مصرف انتقادی حرکت کند و در گام بعدی به تولید-مصرف انتقادی دست یابد [۱۲].

حال موضوع مهمی که در این بین وجود دارد این مهم است که برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای با چه ویژگی‌ها و معیارهایی باید طراحی شود که قابلیت اثربخشی داشته باشد. در این راستا با توجه به اینکه رسانه‌ها عمدتاً از جامعه غربی به جامعه ایران معرفی شده‌اند، بیشتر سیاست‌های شورای عالی فضای مجازی به جای ارزیابی، نقد و ایجاد پیام‌های رسانه‌ای بر آموزش استفاده صحیح از رسانه‌ها متمرکز بوده است. در مقابل، وزارت آموزش و پرورش در تلاش است با اتخاذ سیاست‌های تشویقی به دانش‌آموزان نحوه استفاده، ارزیابی، نقد و ایجاد پیام‌های رسانه‌ای را آموزش دهد [۱۳]. در سند تحول آموزش و پرورش نیز ضمن توجه بر فراهم سازی ظرفیت‌های لازم بر مضمون سازی و نه محدود سازی محیط رسانه‌ای در نظام آموزشی، جایگاه و نقش رسانه‌ها و لزوم بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های ارتباطی و مواجهه‌ی فعال با آن‌ها مورد تأکید است [۱۴].

با این وجود بررسی اهداف مصوب و کتب درسی دوره‌ی ابتدایی مشخص گردیده است که صرفاً در پایه ششم بر نحوه‌ی استفاده‌ی صحیح از رسانه‌ها توجه شده است و نقد و تولید پیام‌های رسانه‌ای مورد توجه برنامه‌ریزان درسی این دوره نبوده است [۱۵]. این مهم در پایه دهم با ارائه‌ی درسی به نام تفکر و سواد رسانه‌ای به ورود کرده است. در این پایه، محتوای برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای مبتنی بر نحوه استفاده صحیح از رسانه‌ها و نقد و ارزیابی پیام‌های تلویزیونی و همچنین نحوه استفاده از اینترنت، رسانه‌های اجتماعی و بازی‌ها است [۱۶]. هر چند لزوم بازنگری و تأکید بیشتر بر عنصر تولید؛ اهمیت دادن به استقلال مخاطبان؛ آموزش مشارکتی (قرائت و معناسازی دائماً نوشونده ی مخاطبان-واقعیت افزوده)؛ پذیرش اصل تکثر معنا و تفسیر با توجه به معنای مخاطب (فعال بودن) در این کتاب درسی نیز مورد

3. Functional Media Literacy
4. Critical Media Literacy

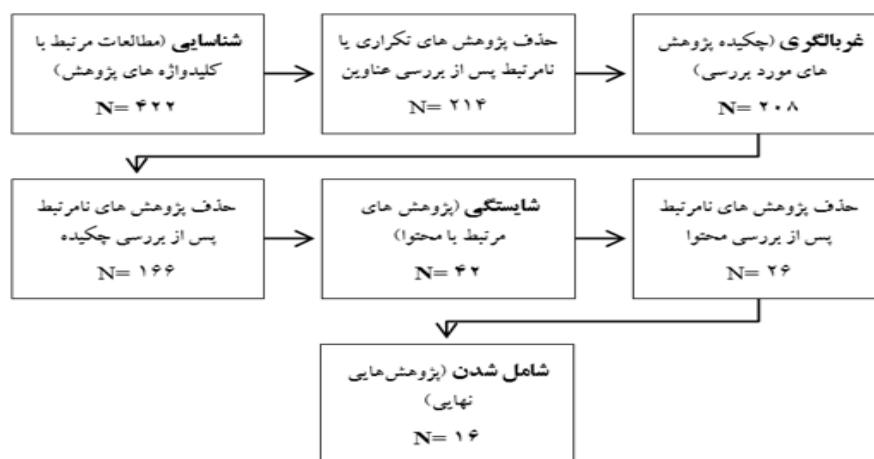
1. Consum Media Literacy
2. Prosuming Media Literacy

روش پژوهش

روش انجام پژوهش به شیوه‌ی ترکیبی (کیفی و کمی) است. به طوری که در ارائه‌ی الگو از روش کیفی سنتزپژوهی و در اعتبارسنجی الگوی طراحی شده از روش توصیفی-پیمایشی استفاده شده است.

در اجرای سنتزپژوهی که تحقیقات تجربی را به منظور خلق تعمیم‌ها، ترکیب می‌کند [۴۲]، از روش هفت مرحله‌ای تنظیم پرسش پژوهش، مطالعه‌ی نظام‌مند ادبیات، انتخاب پژوهش‌های مناسب، استخراج اطلاعات از پژوهش‌ها، تحلیل و ترکیب یافته‌ها، کنترل کیفیت و ارائه یافته‌ها [۴۳] استفاده شد؛ به این صورت که پس از مشخص شدن پرسش اصلی پژوهش، با توجه به ضرورت تناسب برنامه درسی با معیارهای اجتماعی-ایدئولوژیکی چون فرهنگ، ایده‌آل‌ها، آرزوها و ارزش‌های اجتماعی، نیازها، رغبت‌ها، تجربیات و ویژگی‌های

یادگیرندگان، جامعه‌ی آماری بخش ارائه‌ی الگو پژوهش شامل پژوهش‌های انجام شده در ایران، در بازه‌ی زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ در حوزه‌ی برنامه درسی سواد رسانه‌ای، بر اساس کلیدواژه‌های «آموزش سواد رسانه‌ای و دوره‌ی ابتدایی یا دبستان یا کودکان یا الگو یا برنامه‌ی درسی» در موتور جستجوی گوگل اسکالر^۱ و پایگاه‌های علمی معتبر از جمله مگ‌ایران^۲، نورمگز^۳، مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۴ و پایگاه اطلاعات علمی ایران^۵ جمع‌آوری گردید که با توجه به شکل شماره ۱ و بر اساس مراحل شناسایی، غربالگری، شایستگی و شامل شدن از میان ۴۲۲ مورد شناسایی شده، متن کامل ۱۶ مورد از این پژوهش‌ها که با استفاده از ابزار CASP از مرحله‌ی ارزیابی عبور و شایسته‌ی ورود به پژوهش شدند مورد مطالعه کامل قرار گرفت.

شکل ۱. مراحل شناسایی، غربالگری، شایستگی و شامل شدن پژوهش‌ها

منطق روش، طرح پژوهش، روش نمونه‌گیری، روش جمع‌آوری داده‌ها، انعکاس‌پذیری، ملاحظات اخلاقی، دقت و تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیان واضح و روشن یافته‌ها و ارزش پژوهش، مناسب‌ترین واحدهای مطالعاتی انتخاب شوند. همچنین برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها، علاوه بر استفاده از تکنیک خود بازبینی محقق، از دو نفر از متخصصین حوزه‌ی ارتباطات و برنامه درسی جهت کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که میزان توافق بین ارزشیابان بر اساس فرمول ضریب کاپای کوهن^۶ عدد ۰/۷۴ به دست آمد که

جهت استخراج اطلاعات از پژوهش‌ها و تحلیل و ترکیب یافته‌ها، از روش تحلیل محتوا به شیوه‌ی کدگذاری استفاده گردید؛ به این صورت که پس از شناسایی داده‌های حاصل از مطالعه‌ی منظم کتابخانه‌ای، کدهای به دست آمده، حول محورهای مشابه و منسجم دسته‌بندی شد و نهایتاً پس از چندین بار تحلیل و بازبینی، فرآیند یکپارچه‌سازی و شبکه مضامین صورت گرفت.

در مورد حفظ کنترل کیفیت نیز سعی گردید تا در مرحله‌ی نخست، بر اساس شاخص‌هایی چون اهداف پژوهش،

5. Irandoc

6. Cohen's kappa coefficient

1. Google Scholar

2. magiran

3. noormags

4. sid

اصلاح» و «نامناسب» جمع‌آوری گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب لاوشه^۱ با فرمول زیر استفاده گردید.

در این رابطه nc تعداد متخصصانی است که به گزینه‌ی «مناسب» پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان است. اگر مقدار محاسبه‌شده از مقدار جدول بزرگ‌تر باشد اعتبار آن ویژگی پذیرفته می‌شود. در جدول ۱ حداقل مقادیر قابل قبول CVR با توجه به تعداد نفرات شرکت‌کننده در اعتبار سنجی پرسشنامه توصیه‌شده توسط لاوشه نشان داده شده است. با توجه به اینکه در این پژوهش، تعداد اعضای گروه تعیین اعتبار ۲۰ نفر بودند، بنابراین عدد مورد قبول CVR مساوی و بیشتر از ۰/۴۲ فرض شد.

نشان‌دهنده‌ی ۷۴ درصد توافق بین ارزشیابان در کدگذاری داده‌ها بود.

جهت اعتبار سنجی، پس از مشخص شدن ویژگی‌های عناصر برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره‌ی ابتدایی، مؤلفه‌های شناسایی‌شده بر مبنای نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از روش نمونه‌گیری ملاک محور (با معیار تخصص و تجربه: داشتن حداقل یک مقاله علمی-پژوهشی در زمینه‌ی آموزش سواد رسانه‌ای)، در اختیار ۲۰ نفر از متخصصان برنامه درسی، علوم ارتباطات و سواد رسانه‌ای در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کشور قرار داده شد. به این صورت که پرسشنامه‌ی حاوی ویژگی‌های برنامه درسی به متخصصان ذی‌ربط ارائه و نظرات بر اساس طیف سه‌بخشی لیکرت «مناسب»، «نیازمند

جدول ۱. حداقل مقدار CVR قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار

تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR	تعداد متخصصین	مقدار CVR
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹		
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲		

پس از بررسی نظریه‌های موجود در حوزه‌ی سواد رسانه‌ای و مطالعه‌ی دقیق پژوهش‌های انجام شده در حوزه‌ی برنامه‌ی درسی آموزش سواد رسانه‌ای، داده‌های حاصل از مطالعه‌ی منظم کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردید و نتایج تحلیل کدگذاری باز هر کدام از پژوهش‌ها در جدول ۲ ذکر گردید.

یافته‌ها

سؤال اول: الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره ابتدایی دارای چه ویژگی‌هایی است؟
به‌منظور بررسی عناصر لازم برای طراحی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی ایران،

جدول ۲. ویژگی‌های برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای (کدگذاری باز)

ردیف	منابع	کدهای باز
۱	[۳۳]	ارتقاء فعالیت‌های اجتماعی و شهروندی، تقویت هویت ایرانی-اسلامی در فضای رسانه‌ای امروز؛ استفاده هوشمندانه و خردمندانه از رسانه‌ها، ارتقای مهارت‌های مختلف کار با رسانه‌ها، ارزیابی و تحلیل نقادانه‌ی پیام‌ها، توجه به شناخت، ارزیابی، تحلیل، تولید متون رسانه‌ای، ارتباط با انواع رسانه‌ها و تفکر انتقادی نسبت به رسانه و محتوای آن‌ها با اولویت پایگاه‌های اینترنتی، بر مبنای تقویت قدرت استدلال فردی و خوداتکایی دانش‌آموزان و نقش تسهیلگری و هدایتگری معلمان، ارزشیابی توصیفی در طول سال تحصیلی؛ ارزشیابی پایانی بر اساس تولید محتوای رسانه‌ای و انجام کار (پروژه) به شکل توصیفی
۲	[۳۲]	تقویت بازگشایی پیام رسانه‌ای، آموزش تفکر انتقادی (فیک) و تکنیک‌ها، نمادها و مؤلفه‌های رسانه‌ای از جمله برجسته‌سازی و نشانه‌شناسی بر مبنای نظریه شناختی، گفت‌وگو و کندوکاو، خودارزیابی فراشناختی
۳	[۱۸]	افزایش فهم انتقادی در برابر تأثیرات رسانه‌ها در جهت آماده ساختن دانش‌آموزان برای تصمیم‌گیری به نفع خود، مبتنی بر نظریه سواد رسانه‌ای شناختی و رویکرد سواد رسانه‌ای انتقادی، سبک آموزشی بازاندیشانه، گفت‌وگو محور و مبتنی بر حلقه‌ی کندوکاو (مبتنی بر رویکرد فلسفه برای کودکان)، خودارزیابی فراشناختی
۴	[۳۴]	عبور از رسانه هراسی؛ ارتقای مهارت‌های دانشی؛ مهارت‌آموزی؛ پرورش تفکر انتقادی، باز اندیشانه، خودتصحیحی و خلاقانه، بر اساس اولویت نیازهای مخاطبان و میزان مواجهه‌ی مخاطبان با رسانه‌های مختلف؛ مفاهیم و تکنیک‌های مختلف رسانه‌ای، گفت‌وگویی؛ کندوکاوی؛

^۱. Lawshe

کارگاهی؛ سرگرم‌آموزی؛ یادگیری معکوس با تأکید بر نقش تسهیل‌کنندگی و هدایت‌گری مربی، بازاندیشی نسبت به آموزش اکتسابی خود از رسانه‌ها		
تغییر نگرش دانش‌آموزان پیرامون تبلیغات، مفاهیم ارتباطی، تکنیک‌های اقناع، اهداف تبلیغات، مبتنی بر گفت‌وگو و کندوکاو و تسهیلگری معلم، خودارزیابی فراشناختی	[۳۱]	۵
اصلاح الگوی مصرف رسانه‌ای؛ حفظ و تقویت هویت فرهنگی، مبتنی بر نظریه‌های امپریالیسم فرهنگی و سواد فرهنگی؛ مبتنی بر نظریه‌های سواد رسانه‌ای شناختی و انتقادی، اجتماع پژوهشی (طرح مسئله، گفت‌وگو محور مبتنی بر آگاهی انتقادی و کنش فرهنگی)، فراشناخت (تفکر درباره‌ی تفکر)	[۴۰]	۶
افزایش میزان آگاهی دانش‌آموزان از سواد رسانه‌ای، مبتنی بر مدل آموزش سواد رسانه‌ای مرکز سواد رسانه‌ای و ابزار چندرسانه‌ای، مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (عمدتاً چندرسانه‌ای آموزشی)، آزمون کتبی	[۲۶]	۷
تقویت مهارت تفکر انتقادی در سواد رسانه‌ای (انیمیشن)، فیلم‌های کوتاه (انیمیشن)، مشارکت در حلقه‌های کندوکاو فلسفی و گفت‌و شنود پیرامون پیام‌های دریافتی، خودارزیابی	[۱۹]	۸
مصرف انتقادی بازی‌های رایانه‌ای، تکنیک‌ها، نمادهای موجود در بازی‌های رایانه‌ای (تکرار، مبالغه، دروغ بزرگ، تصدیق، تلطیف، تنویر، برچسب زدن و...) در جهت تبیین تفاوت‌های دنیای واقعی و دنیای بازی‌های رایانه‌ای، یادگیری مشارکتی مبتنی بر سرگرم‌آموزی، استفاده عملیاتی از گیم در آموزش مفاهیم، مشارکت والدین (والدسنجی)	[۳۹]	۹
محفوظ ماندن از مخاطرات رسانه‌ها، بهره‌مندی از مزایای رسانه‌ها، مبتنی بر نظریه شناختی (ابعاد شناختی، احساسی، زیبایی‌شناختی و اخلاقی در دو حوزه‌ی دانش و مهارت)، آموزش از راه دور (فضای مجازی)	[۳۶]	۱۰
حفظ نظام سیاسی، صیانت از سبک زندگی ایرانی-اسلامی، کسب و ارتقاء معیارهای سواد رسانه‌ای (دسترسی، نقد، توانایی تولیدکنندگی و تقوای رسانه‌ای)، مجموعه آموزشی «دوران ما» با رویکرد انتقادی و ارزشمندی مخاطب (معرفی عصر جدید با نگاهی به آینده)، کلاس‌های کارگاهی با مشارکت فعال دانش‌آموزان و نقش تسهیل‌کنندگی معلم	[۴۱]	۱۱
ارتقاء سطح سواد رسانه‌ای در سطوح دسترسی، کاربرد، تجزیه و تحلیل و تولید، بسته‌ی آموزشی جامع شامل کتاب و ابزار چندرسانه‌ای به تفکیک رسانه‌ها، یادگیری مشارکتی مبتنی بر حل مسئله، آزمون‌های عملکردی در دنیای واقعی	[۳۸]	۱۲
مواجهه‌ی انتقادی دانش‌آموزان در استفاده از رسانه‌ها، مفاهیم و پرسش‌های کلیدی مدل آموزش سواد رسانه‌ای انتقادی، مبتنی بر گفت‌وگو و حلقه‌ی کندوکاو، خودارزیابی	[۲۰]	۱۳
افزایش مشارکت مدنی کودک، بر اساس شاخص‌های یادگیری مفهوم بازنمایی، خودکارآمدی و بازاندیشی مؤثر تجربه زیسته در دو سطح نظری (مبانی مفهومی رسانه) و عملی (مهارت تولید رسانه‌ای، نقد و بازخورد دادن)، چند سویه، گفت‌وگویی، تعاملی و همدلانه، بازاندیشی تجربه زیسته	[۳۵]	۱۴
ارتقاء انتظام و امنیت اجتماعی کاربران رسانه، حوزه‌های شناختی، حسی، زیبایی‌شناختی و اخلاقی نظریه شناختی پاتر، کارگاه آموزشی (سخنرانی، کنفرانس، پرسش و پاسخ، ایفای نقش، نقد فیلم و...)؛ بازدید از مراکز رسانه‌ای، تکوینی؛ آزمون‌های کتبی و شفاهی؛ کنفرانس؛ ارزشیابی پایانی؛ خودارزیابی؛ مهارت‌آموزی؛ خودارزیابی	[۱۴]	۱۵
ارتقاء دانش درست و دقیق درباره‌ی مفاهیم و مسائل مربوط به سواد رسانه‌ای، هویت شبکه رسانه‌ای، بر اساس نظریه‌های یادگیری یادگیرنده محور (مشارکت فعال دانش‌آموز و تسهیلگری مربی در ساخت دانش)، بر اساس ارزشیابی فرآیندهای مشاهده‌ی رفتار (مستمر و توصیفی)	[۳۷]	۱۶

استخراج شد در کنار هم قرار گرفتند و آن‌هایی که شبیه به هم بودند، دسته‌بندی شدند، آنگاه با کد محوری که بیانگر مفهوم آن‌ها بود، نام‌گذاری شدند. سپس کدهای محوری هم-جنس در کدهای انتخابی (عناصر مختلف برنامه درسی) قرار گرفتند.

در گام‌های بعدی کدهای به‌دست‌آمده در گروه‌های مشابه و منسجمی دسته‌بندی شد و شبکه مضامین چندین بار مورد تحلیل و بازبینی قرار گرفت و در نهایت جهت تدوین الگو، استخراج و در جدول ۳ بیان گردید. در این مرحله، برای مشخص شدن هر کد محوری، کدهای بازی که در مرحله اول

جدول ۳. ویژگی‌های برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای (کدگذاری محوری و انتخابی)

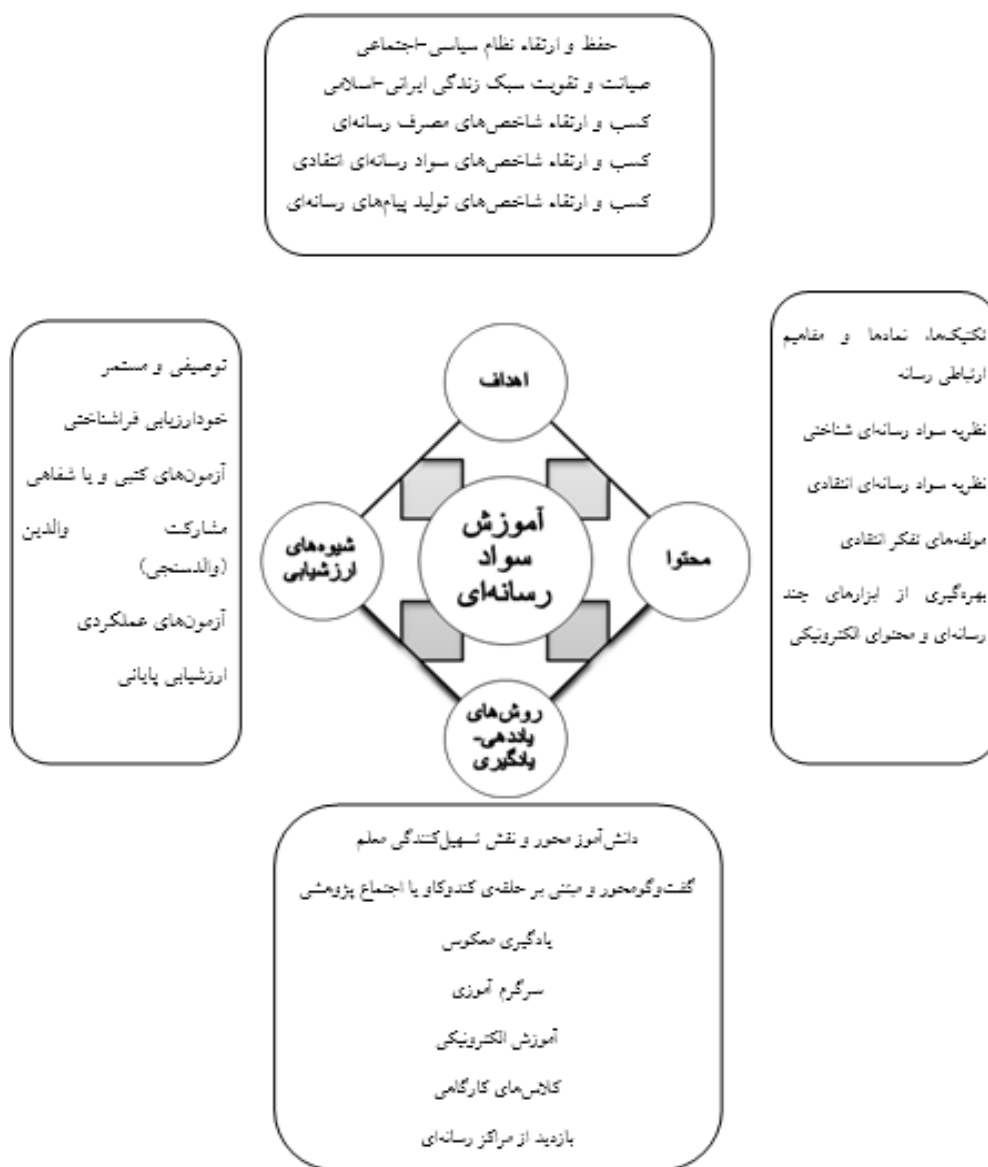
کدهای انتخابی	کدهای محوری	منابع	ردیف
اهداف	حفظ و ارتقاء نظام سیاسی-اجتماعی	[۴۱، ۳۷، ۳۳، ۱۴]	۱
	صیانت و تقویت سبک زندگی ایرانی-اسلامی	[۴۱، ۴۰، ۳۳]	۲
	کسب و ارتقاء شاخص‌های مصرف رسانه‌ای	[۴۱، ۴۰، ۳۸، ۳۷، ۳۶، ۳۴، ۳۳]	۳
	کسب و ارتقاء شاخص‌های سواد رسانه‌ای انتقادی	[۴۱، ۳۹، ۳۸، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸]	۴
	کسب و ارتقاء شاخص‌های تولید پیام‌های رسانه‌ای	[۴۱، ۳۸، ۳۴]	۵
محتوا	تکنیک‌ها، نمادها و مفاهیم ارتباطی رسانه	[۴۱، ۳۹، ۳۷، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۱]	۶
	نظریه سواد رسانه‌ای شناختی	[۴۰، ۳۸، ۱۸، ۱۴]	۷
	نظریه سواد رسانه‌ای انتقادی	[۴۰، ۲۶، ۲۰، ۱۸]	۸
	نیازها مخاطبان و میزان مواجهه با رسانه‌های مختلف	[۳۵، ۳۴]	۹
	مؤلفه‌های تفکر انتقادی	[۳۸، ۳۳، ۳۲]	۱۰
	بهره‌گیری از ابزارهای چند رسانه‌ای و آموزش الکترونیکی	[۳۸، ۲۶، ۱۹]	۱۱
روش یاددهی-یادگیری	دانش‌آموز محور و نقش تسهیل‌کنندگی معلم	[۴۱، ۳۸، ۳۷، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۱]	۱۲
	گفت‌وگو محور و مبتنی بر حلقه‌ی کندوکاو یا اجتماع پژوهشی	[۴۰، ۳۴، ۳۲، ۳۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸]	۱۳
	یادگیری معکوس	[۳۴]	۱۴
	سرگرم آموزشی	[۳۹، ۳۴]	۱۵
	آموزش الکترونیکی	[۳۹، ۳۶، ۲۶]	۱۶
	کلاس‌های کارگاهی	[۴۱، ۳۴، ۱۴]	۱۷
	بازدید از مراکز رسانه‌ای	[۱۴]	۱۸
شیوه‌های ارزشیابی	توصیفی و مستمر	[۳۷، ۳۳، ۱۴]	۱۹
	خودارزیابی فراشناختی	[۴۰، ۳۵، ۳۴، ۳۲، ۳۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۴]	۲۰
	آزمون‌های کتبی و با شفاهی	[۲۶، ۱۴]	۲۱
	مشارکت والدین (والدسنجی)	[۳۹]	۲۲
	آزمون‌های عملکردی	[۳۸، ۳۳، ۱۴]	۲۳
	ارزشیابی پایانی	[۳۳، ۱۴]	۲۴

صیانت و تقویت سبک زندگی ایرانی-اسلامی است. همین‌طور ۶ کد استخراج‌شده، ویژگی‌های محتوای برنامه‌ی درسی آموزش سواد رسانه‌ای را تشکیل می‌دهند. نکته‌ای که باید در این عنصر مورد توجه قرار داد این مهم است که محتوای برنامه‌ی آموزش سواد رسانه‌ای با توجه به نیازها و استعداد‌های دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی، بر اساس نظریه‌های سواد رسانه‌ای، در دو سطح نظری (دانشی) و عملی (مهارتی) و با توجه به ابعاد شناختی، احساسی، زیبایی‌شناختی و اخلاقی به‌کاربرده می‌شود. همچنین بر مبنای اطلاعات حاصل از تحلیل محتوای

پس از تحلیل اسناد مربوط به برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی ایران، الگوی استخراج‌شده به‌صورت زیر (شکل ۲) می‌باشد. در واقع همچنان که شکل زیر نیز نشان می‌دهد، بر مبنای اطلاعات حاصل از تحلیل محتوای منابع در جدول ۳، که مربوط به عناصر برنامه درسی سواد رسانه‌ای است ۵ کد استخراج‌شده در عنصر هدف، این مهم را در پی دارد که برنامه درسی سواد رسانه‌ای دوره ابتدایی در نظام آموزشی ایران، در پی آموزش سطوح سواد رسانه‌ای یعنی مصرف، نقد و خلق پیام‌های رسانه‌ای، حفظ و ارتقاء نظام سیاسی-اجتماعی و همچنین

در جدول ۳، که مربوط به ارزشیابی برنامه درسی سواد رسانه‌ای در سواد رسانه‌ای است، می‌توان گفت استفاده از روش‌ها و ابزارهای مختلف ارزشیابی توصیفی بر مبنای انواع آزمون‌های کتبی، شفاهی و عملکردی و همچنین خودارزیابی فراشناختی ویژگی اصلی عنصر ارزشیابی در برنامه درسی سواد رسانه‌ای در دوره‌ی ابتدایی است.

مربوط به روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی سواد رسانه‌ای، ۷ کد استخراج شده، ویژگی روش یاددهی یادگیری را شامل می‌شوند. درباره‌ی روش‌های یاددهی-یادگیری می‌توان گفت که مشارکت فعال دانش‌آموزان و نقش تسهیلگری معلمان در قالب روش‌های متنوع و مبتنی بر گفت‌وگو در حلقه‌های کندوکاو از ویژگی‌های اصلی برنامه درسی سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی است.
 در خصوص ۶ کد استخراج شده از تحلیل محتوای منابع

شکل ۲. الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره‌ی ابتدایی

سه‌بخشی لیکرت «مناسب»، «نیازمند اصلاح» و «نامناسب» جمع‌آوری گردید که نتیجه‌ی ارزیابی ایشان به برنامه‌ی درسی سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی ایران با استفاده از ضریب CVR در جدول ۴ آورده شده است.

سؤال دوم: آیا الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره ابتدایی از اعتبار مناسبی برخوردار است؟ جهت اعتبار سنجی، پرسشنامه‌ی حاوی ویژگی‌های الگوی برنامه درسی طراحی شده در اختیار ۲۰ نفر از متخصصان این حوزه قرار گرفت و نظرات بر اساس طیف

جدول ۴. ارزیابی الگوی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره‌ی ابتدایی

CVR ضریب	فراوانی			گزینه‌ها
	نامناسب	نیازمند اصلاح	مناسب	
۰/۸۰	۰	۲	۱۸	عناصر
۰/۷۰	۰	۳	۱۷	اهداف
۰/۹۰	۰	۱	۱۹	روش‌های یاددهی-یادگیری
۰/۸۰	۰	۲	۱۸	شیوه‌های ارزشیابی توصیفی
۰/۸۰	میانگین			

ایران، به مطالعه‌ی پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه پرداخت که یافته‌ها نشان داد الگوی پیشنهادی که بر اساس چهار عنصر مهم و رایج در برنامه درسی (اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی-یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی) طراحی شده است، از دیدگاه پژوهشگران و متخصصان برنامه‌ریزی درسی حوزه‌ی سواد رسانه‌ای مطلوب ارزیابی گردید. همچنین با توجه به این موضوع که ویژگی‌های چهار عنصر یادشده در این پژوهش از مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش استخراج شده‌اند، می‌توان اذعان داشت که این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های پژوهشگران حوزه‌ی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای که در پژوهش‌های خود به ابعدی از عناصر برنامه درسی در دوره‌های تحصیلی مختلف و از جمله در دوره‌ی ابتدایی اشاره کرده‌اند، همخوانی دارد. با این وجود نوآوری این پژوهش را می‌توان در مشخص کردن ویژگی‌های چهار عنصر اصلی اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی-یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی در سطوح و شاخص‌های مورد تأکید در سواد رسانه‌ای قلمداد کرد. این موضوع از آن جهت قابل توجه است که در صورت اجرای برنامه درسی پیشنهادی این پژوهش، هم‌زمان بر هر چهار بعد شناختی، احساسی، زیبایی‌شناختی و اخلاقی در شاخص‌های مصرف رسانه‌ای، سواد رسانه‌ای انتقادی و تولید پیام‌های رسانه‌ای توجه شده است و از این طریق خلاء پژوهش‌های پیشین که بر بعدی از ابعاد و یا سطحی از سطوح سواد رسانه‌ای توجه داشته‌اند برطرف می‌گردد.

با توجه به این مهم که ضریب CVR در تمامی گویه‌های مشاهده‌شده در جدول ۴ از حداقل ضریب قابل قبول (۰/۴۲) بالاتر می‌باشد؛ تمام ویژگی‌های استخراج‌شده عناصر برنامه درسی الگوی طراحی شده از نظر متخصصان برنامه درسی، علوم ارتباطات و سواد رسانه‌ای در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، مناسب ارزیابی گردید. بنابراین با توجه به نظر متخصصان، می‌توان گفت الگوی طراحی شده از اعتبار مناسبی برخوردار است. لازم به ذکر است برخی از پیشنهادها متخصصان در گزینه‌ی نیازمند اصلاح، پس از بررسی و انطباق با مطالعات انجام شده، اصول اساسی برنامه و توافق نظر پژوهشگران پژوهش حاضر مورد پذیرش قرار گرفته است که توضیح آن در این مجال نمی‌گنجد.

بحث و نتیجه‌گیری

دانش و تجربه کم دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی، مخاطب خاص رسانه‌ای بودن این گروه سنی و در نتیجه نیاز بیشتر آن‌ها به آموزش و یادگیری از یک طرف و مقرون به صرفه بودن آموزش برای آن‌ها از نظر تأثیرگذاری به واسطه‌ی وجود شرایط تجزیه و تحلیل مسائل، تفکر نقادانه و اندیشه‌ی مستقل در کودکان و طول مدت بازده سرمایه‌گذاری آموزشی از طرف دیگر، دلایلی است که آموزش سواد رسانه‌ای در دوره‌ی ابتدایی را نسبت به سایر گروه‌های سنی مهم‌تر و ضروری‌تر می‌نماید. از همین روی پژوهش حاضر با هدف طراحی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی

منابع

- 1- Cheung, C. K. Necessity for media education in early childhood programmes in Hong Kong. *International Journal of Media and Information Literacy*: 2017; 2(1): 38-45.
- ۲- آهنی امینه، زهرا، بورقانی فراهانی، سهیلا، حسنتقلی پور یا سوری، طهمورث، طباطبائیان، سید حبیب‌اله. ارائه الگوی تأثیر رسانه ملی در میزان یادگیری علم و فناوری بر اساس دیدگاه مدیران رسانه ملی و نخبگان ارتباطات. *نشریه علمی پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۳۹۸؛ ۱(۱): ۹۰-۷۵.
- ۳- انصاری، سعید، سراجی، فرهاد، یوسفزاده، محمد رضا. چیستی، چرایی و چگونگی آموزش سواد رسانه‌ای در دوره ابتدایی. *فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۴۰۰؛ ۱۱(۴): ۱۷۴-۱۲۷.
- 4- Hosokawa, R., Katsura, T. Association between mobile technology use and child adjustment in early elementary school age. *PloS one*, 2018; 13(7): 19-33.
- ۵- نصیری، بهاره، بختیاری، آمنه. بررسی و نقد کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای (نظری- فنی حرفه‌ای- کاردانش) پایه دهم دوره متوسطه ۱۳۹۵. *فصلنامه رسانه*، ۱۳۹۸؛ ۳۰(۲): ۴۲-۲۷.
- ۶- حسنی، حسین، عنایتی نوین‌فر، علی، سراجی، فرهاد. ارزیابی آموزش سواد رایانه‌ای در کتاب کار و فناوری پایه ششم ابتدایی از دیدگاه معلمان. *نشریه علمی پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۳۹۵؛ ۱(۱): ۵۲-۳۷.
- 7- Scolari, C. A. Teens, media and collaborative cultures: exploiting teens' transmedia skills in the classroom, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2018.
- 8- Cherner, T., Mitchell, C. Deconstructing EdTech frameworks based on their creators, features, and usefulness. *Learning, Media and Technology*, 2021; 46(1): 91-116.
- 9- Stix, D. C., Jolls, T. promoting media literacy learning-a comparison of various media literacy models. *Media Education*, 2020: 11(1): 15-23.
- 10- Potter, W. J. Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach, London: Sage publications, 2016.
- 11- Chen, D. T., Lin, T. B., Li, J. Y., Lee, L. establishing the norm of new media literacy of Singaporean students: Implications to policy and pedagogy. *Computers & Education*, 2018; 124(1): 1-13.

علاوه بر این در تحلیل یافته‌ها بر پایه مبانی نظری پژوهش، تفسیر یافته‌ها نشان می‌دهد برنامه درسی سواد رسانه‌ای دوره ابتدایی در نظام آموزشی ایران، متناظر با مدل سواد رسانه‌ای جدید در پی آموزش سطوح سواد رسانه‌ای یعنی مصرف، نقد و خلق پیام‌های رسانه‌ای در جهت حفظ و ارتقاء نظام سیاسی-اجتماعی و همچنین صیانت و تقویت سبک زندگی ایرانی-اسلامی است که این مهم، ضمن همخوانی با پردازش پیام‌های رسانه‌ای در نظریه‌ی انتقادی، بر ویژگی‌های رویارویی با رسانه، چگونگی پالایش پیام‌ها و ساخت معنی در نظریه شناختی تأکید دارد. همچنان که توجه به ابعاد شناختی، احساسی، زیبایی‌شناختی و اخلاقی در سطوح دانشی و مهارتی از شاخص‌های مطرح‌شده در مدل سواد رسانه‌ای جدید است که بر مبنای نظریه‌های شناختی و انتقادی در پژوهش‌های مورد مطالعه بر آن‌ها تأکید شده است.

در مجموع باید گفت علی‌رغم محدودیت پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه‌ی برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای دوره‌ی ابتدایی در نظام آموزشی ایران و استفاده از پژوهش‌هایی که الگوهای برنامه درسی سایر دوره‌های تحصیلی را مورد مطالعه قرار داده بودند، پژوهش حاضر با جمع‌بندی مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه‌های انجام‌شده با متخصصان و صاحب‌نظران در پژوهش‌های پیشین و همچنین تأیید اعتبار ویژگی‌های استخراج‌شده از نظر متخصصان حوزه‌ی آموزش سواد رسانه‌ای، ضمن تأکید بر ارتقای خود رهبری دانش‌آموزان از طریق پرورش فرآیندهای تفکر در مواجهه با رسانه‌های مختلف، فضای اجتماع پژوهشی مبتنی بر گفت‌وگو را پیشنهاد می‌دهد که فراتر از آن چیزی است که در یک برنامه‌ی درسی به‌اصطلاح استاندارد تدارک دیده‌شده است؛ بنابراین در این برنامه به‌جای تطابق با یک الگوی خطی و از پیش تعیین‌شده، بر کندوکاو و اشتراک‌گذاری تجربیات در فرآیند مهارت‌آموزی و ساخت دانش، مشارکت فعال دانش‌آموزان و نقش تسهیلگری معلمان، استفاده از روش‌ها و ابزارهای مختلف ارزشیابی مستمر و توصیفی بر مبنای انواع آزمون‌ها و خودارزیابی فراشناختی تأکید می‌گردد. برنامه‌ای که با توجه به ویژگی‌های عناصر مورد تأکید در الگوی پیشنهادی، یک مبنای کیفی و نظری دقیق و روشن برای پژوهش‌های اجرایی و کمی فراهم آورد که می‌تواند مورد استفاده‌ی پژوهشگران و کارشناسان آموزش و پرورش، برنامه‌ریزی درسی، تألیف کتب درسی و نظایر آن قرار گیرد.

- ۱۲- شریفی رهنمو، مجید، سراجی، فرهاد، شریفی رهنمو، سعید. نیازهای سواد رسانه‌ای دانشجویان دوره کارشناسی. *مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۳۹۷؛ ۹(۱۸): ۷۱-۹۳.
- ۱۳- علوی پور، سعیدمحسن، عسکری، سعیداحمد، خسروی، علیرضا، سروی زرگر، محمد. سیاست‌گذاری سواد رسانه‌ای در ایران: چالش‌ها و ظرفیت‌ها. *مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۱۳۹۹؛ ۱۰(۱): ۱۶۵-۱۸۸.
- ۱۴- ترک‌زاده، جعفر، مرزوقی، رحمت‌الله، محمدی، مهدی، احمدی، حبیب و جوکار، ناصر. تدوین برنامه درسی آموزش سواد رسانه‌ای در راستای بسط امنیت اجتماعی: یک مطالعه کیفی. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۳۹۸؛ ۱۰(۳۸): ۱۱۳-۱۳۲.
- ۱۵- محمودی، سیروس. بررسی برنامه درسی دوره ابتدایی و متوسطه اول و دوم بر مبنای توجه به مؤلفه‌های سواد رسانه‌ای. *جامعه فرهنگ رسانه*، ۱۳۹۷؛ ۷(۲۸): ۹۵-۱۱۲.
- ۱۶- عبدالمهدی، رقیه، اسلامی، ادريس، آفانی، کمال. تحلیل محتوای کتاب درسی تفکر و سواد رسانه‌ای پایه دهم بر اساس آموزش سواد رسانه‌ای. *تفکر و کودک*، ۱۳۹۷؛ ۹(۲): ۲۵-۴۷.
- ۱۷- سرفراز، حسین، امین، محسن. ارزیابی انتقادی کتاب درسی تفکر و سواد رسانه‌ای: واسازی معنای متناقض مخاطب. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۱۳۹۸؛ ۱۹(۱۰): ۱۵۷-۱۳۷.
- ۱۸- خانیکی، هادی، شاه‌حسینی، وحیده، نوری‌راد، فاطمه. تبیین الگوی آموزش سواد رسانه‌ای در نظام آموزش و پرورش. *فصلنامه رسانه*، ۱۳۹۵؛ ۲۷(۱): ۵-۲۱.
- ۱۹- هدایتی، مهرنوش، کوشا، مژگان. مشارکت در «حلقه‌های کندوکاو» و تأثیر آن بر مهارت تفکر انتقادی در سواد رسانه‌ای (انیمیشن). *رسانه و فرهنگ*، ۱۳۹۶؛ ۷(۱): ۱۹۰-۱۷۱.
- ۲۰- نصیری، بهاره، بختیاری، آمنه، حسینی، هادی. آموزش سواد رسانه‌ای به دانش‌آموزان پایه ششم با رویکردی بر تفکر انتقادی. *نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۳۹۷؛ ۱۲(ویژه‌نامه): ۸۳۷-۸۱۹.
- ۲۱- کیارسی، سمیه، قانندی، یحیی، ضرغامی، سعید، منصوریان، یزدان. تأثیر اجرای برنامه فلسفه برای کودکان در بالا بردن آگاهی‌های رسانه‌ای دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر دزفول. *فصلنامه علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۳۹۵؛ ۲(۶): ۱۷۶-۱۵۳.
- ۲۲- باهنر، ناصر، چابکی درزایی، رامین. تحلیل سیاست‌های سواد رسانه‌ای در سه نهاد فرهنگی و ارتباطی ایران. *مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۱۳۹۲؛ ۳(۶): ۱-۲۶.
- ۲۳- ها شمی، شهناز. بررسی نقش رسانه در نظام تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: تأکید بر ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای. *فصلنامه رسانه*، ۱۳۹۳؛ ۲۵(۴): ۵-۱۸.
- ۲۴- بشیر، حسن، چابکی، رامین. نقش سواد رسانه‌ای در توسعه انسانی: مطالعه موردی کتاب (سیاست‌های اجرایی سازمان صداوسیما و سند تحول وزارت آموزش و پرورش). *فصلنامه رسانه*، ۱۳۹۳؛ ۲۵(۴): ۶۳-۸۰.
- ۲۵- فتح‌آبادی، بهاره، دادگران، محمد، نصیری، بهاره، هاشمی، شهناز. توسعه جامعه دانایی محور با فعالیت منسجم بازیگران سواد رسانه‌ای (مطالعه عناصر سواد رسانه‌ای در اتحادیه اروپا طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۳۹۸؛ ۱۱(۳): ۷-۲۲.
- ۲۶- نیازی، لیلا، زارعی، اسماعیل، علی‌آبادی، خدیجه. تأثیر آموزش سواد رسانه‌ای مبتنی بر فناوری بر میزان آگاهی دانش‌آموزان. *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۱۳۹۵؛ ۷(۲): ۱۵۶-۱۱۹.
- ۲۷- اجاق، سیده زهرا، واعظ، سپیده. نقش سواد رسانه‌ای در حل تعارض نقشی- هویتی کودکان مورد مطالعه: مخاطبان کودک کارتون مرد عنکبوتی. *مجله جهانی رسانه-نسخه فارسی*، ۱۳۹۶؛ ۱۱(۱): ۲۱-۳۹.
- ۲۸- تقی زاده، عباس. اثربخشی آموزش سواد رسانه‌ای بر دانش‌آموزان در شهر کرمان. *پژوهش‌های ارتباطی*، ۱۳۹۶؛ ۲۴(۴): ۱۷۴-۱۵۳.
- ۲۹- عبدلی، جواد، علیزاده، رقیه، حداد، زهرا. بررسی تأثیر آموزش سواد رسانه‌ای بر مهارت‌های تفکر انتقادی دانش‌آموزان پایه هشتم متوسطه در شهرستان ارومیه. *مطالعات رسانه‌ای*، ۱۳۹۷؛ ۱۳(۱): ۱۱۷-۱۱۷.
- ۳۰- صالح راد، ریحانه، افضل خانی، مریم، علیپور، وحیده. اثربخشی برنامه آموزشی مبتنی بر سواد رسانه‌ای بر میزان خلاقیت دانش‌آموزان. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۳۹۸؛ ۹(۳): ۱۷۱-۱۴۳.
- ۳۱- دلاور، علی، خانیکی، هادی، شاه‌حسینی، وحیده. مطالعه موردی اجرای طرح درس سواد رسانه‌ای برای دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی. *فصلنامه جامعه فرهنگ رسانه*، ۱۳۹۴؛ ۴(۱۶): ۴۰-۱۱.
- ۳۲- دلاور، علی، شاه‌حسینی، وحیده. نقش دوره آموزشی تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای در بازگشایی پیام. *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۳۹۴؛ ۱۱(۳۹): ۹۵-۶۱.
- ۳۳- تقی زاده، عباس، کیا، علی‌اصغر. نیازسنجی برنامه آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس. *مطالعات فرهنگ و ارتباطات*، ۱۳۹۳؛ ۱۵(۲۶): ۷۹-۱۰۴.

۳۴- غفاری، سیاوش. بررسی تجربیات فعالان آموزش سواد رسانه‌ای در ایران (مطالعه‌ی موردی چهار مرکز در تهران). تهران: پایان‌نامه کارشناسی ارشد گروه روزنامه‌نگاری دانشکده علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۹۵.

۳۵- اجاق، سیده زهرا. آموزش سواد رسانه‌ای به کودکان: معرفی شاخص‌های محتوای آموزش سواد رسانه‌ای در دبستان. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۳۹۶؛ ۱۴(۵۳): ۲۴۷-۲۲۱.

۳۶- حسینی پاکدهی، علیرضا، شبیری، حسنیه السادات. آموزش سواد رسانه‌ای در فضای مجازی (مقایسه وبسایت مدیا اسمارتس کانادا و وبسایت سواد رسانه‌ای ایران). مطالعات رسانه‌های نوین، ۱۳۹۶؛ ۳(۹): ۷۶-۳۱.

۳۷- علیقارداشی، عزت، سیفی، محمد، غفاری، خلیل، پویا، علیرضا. معرفت‌شناسی سواد رسانه‌ای در نظام‌های آموزشی کانادا و ژاپن به منظور الگوی بومی‌سازی سواد رسانه‌ای در ایران. فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۳۹۸؛ ۱۰(۲): ۱۳۵-۱۱۵.

۳۸- شریفی، سید مهدی، کرمی نامیوندی، سجاد. بررسی ابعاد آموزش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی کشور. دین و ارتباطات، ۱۳۹۷؛ ۲۵(۲): ۱۴۰-۱۱۱.

۳۹- صلواتیان، سیاوش، شیخ حسینی، عظیمه. راهکارهای تقویت سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان دبستانی در مصرف انتقادی بازی‌های رایانه‌ای. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، ۱۳۹۶؛ ۳۶(۵۳): ۹۰-۶۷.

۴۰- رحیمی، رضا، سلطانی فر، محمد، عزیزآبادی فراهانی، فاطمه، زمانی مقدم، افسانه، نصیری، بهاره. مقایسه نظرات نخبگان و مجریان در خصوص الزامات آموزش سواد رسانه‌ای (با رویکرد فرهنگی) به دانش‌آموزان ابتدایی. مدیریت فرهنگی، ۱۳۹۵؛ ۱۰(۳): ۴۹-۳۱.

۴۱- صلواتیان، سیاوش، حسینی، سید بشیر، معتضدی، سینا. طراحی الگوی آموزش سواد رسانه‌ای به نوجوانان. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۶؛ ۶(۱۰): ۷۵-۵۰.

42- Hedges, L. V., Cooper, H. Research synthesis as a scientific process. . New York: Russell sage foundation, 2009.

43- Sandelowski, M., Barroso, J. Handbook for synthesizing qualitative research. New York: Springer publishing company, 2006.